

ՆԱՆՈՒՆ ՆԱՅԱՍԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՆԱՅԱՍԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՏԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ

Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ Ը

«ՕԼԻՄՊ» ԱՐՏԱԴՐԱԿԱՆ ԿՈՈՊԵՐԱՏԻՎԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՆԻՄԱՆ ՎՐԱ «ՆԱՐԿԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» ՆԱՅԱՍԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՔԻ 28-ՐԴ ՆՈՂՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՊԱՐԲԵՐՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹՅԱՆ՝ ՆԱՅԱՍԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՏԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՆԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

20 դեկտեմբերի 2011թ.

Նայասարանի Նանրապետության սահմանադրական դափարանը՝ կազմով. Գ. Նարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թոփուզյանի (զեկուցող), Ա. Խաչատրյանի, Վ. Նովհաննիսյանի, Ն. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝

դիմողի ներկայացուցիչ, փաստաբան Տ. Աթանեսյանի,

գործով որպես պարասխանող կողմ ներգրավված՝ ՆՆ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՆՆ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչության իրավական փորձաքննության բաժնի գլխավոր մասնագետ Ա. Մխիթարյանի,

համաձայն Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դափարանի մասին» ՆՆ օրենքի 25, 38 եւ 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց ««Օլիմպ» արտադրական կոոպերատիվի դիմումի հիման վրա՝ «Նարկերի մասին» Նայասարանի Նանրապետության օրենքի 28-րդ հոդվածի 1-ին պարբերության վերջին նախադասության՝ Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրությանը համապարասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը «Օլիմպ» արտադրական կոդաբերարկիվի՝ 26.09.2011թ. ՆՏ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող եւ պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետագույնելով «Նարկերի մասին» Նայասարանի Նանրապետության օրենքը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Նայասարանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց** .

1. «Նարկերի մասին» ՆՏ օրենքն ընդունվել է ՆՏ Ազգային ժողովի կողմից 1997թ. ապրիլի 14-ին, Նայասարանի Նանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1997թ. մայիսի 12-ին եւ ուժի մեջ է մտել 1997թ. մայիսի 30-ին:

«Նարկերի մասին» ՆՏ օրենքի 28-րդ հոդվածի 1-ին պարբերությունը սահմանում է. «ձեռնարկարկրական գործունեության առարկաները չգրանցելու, այսինքն՝ առաքվող, փրամադրվող, փեղափոխվող կամ վաճառվող արտադրանքը, ապրանքները, ինչպես նաեւ կատարվող աշխատանքները եւ մատուցվող ծառայությունները (այսուհետ մինչեւ հոդվածի վերջը՝ ձեռնարկարկրական գործունեության առարկաներ) Նայասարանի Նանրապետության կառավարության կողմից սահմանված կարգով չգրանցելու դեպքում հարկ վճարողներից գանձվում է՝

փուզանք՝ ձեռնարկարկրական գործունեության չգրանցված առարկաների վաճառքի (իրացման) գներով արտահայրված (հաշվարկված) ամբողջ արժեքի 25 փոկոսի չափով, այդ թվում՝ վաճառված (իրացված) մասի համար: Նարկ վճարողը փուզանքը մուծում է հարկային մարմնի կողմից խախտման փաստն արձանագրվելուց հետո՝ երեսօրյա ժամկետում: ***Նշված ժամկետում փուզանքը չմուծելու դեպքում այն կրկնապատկվում է»:***

2. Քննության առարկա գործի դատավարական նախապատրությունը՝ վեճի առարկա հոդվածի կիրառման առումով, հանգում է նրան, որ ՆՏ կառավարությանն առընթեր պետական եկամուտների կոմիտեի նախագահի՝ 06.10.2008թ. թիվ 1100432 հանձնարարագրի հիման վրա Սպանդարյանի 1 հարկային փեսչության աշխատակիցների կողմից «Օլիմպ» արտադրական կոդաբերարկիվում կատարվել է ձեռնարկարկրական գործունեության առարկաների (առաքվող, փրամադրվող, փեղափոխվող կամ վաճառվող արտադրանքի, ապրանքների) գրանցման ճշտության ստուգում: Ստուգման արդյունքներով 28.11.2008 թվականին կազմվել է թիվ 1100432 ստուգման ակտը,

որով արձանագրվել է ՆՏ կառավարության 31.07.1997թ. թիվ 315 որոշմամբ հաստատված կարգի 13-րդ և 14-րդ կետերի խախտում:

11.08.2010 թվականին ՆՏ կառավարությանն առընթեր պեղական եկամուտների կոմիտեի Կենտրոնի հարկային փեսչությունը հայց է ներկայացրել ՆՏ վարչական դատարան ընդդեմ «Օլիմպ» արտադրական կոոպերատիվի, ի թիվս այլնի, «Նարկերի մասին» ՆՏ օրենքի 28-րդ հոդվածի 1-ին պարբերության ուժով արտադրական կոոպերատիվին առաջադրված փուզանքի գումարի կրկնապատիկը հանդիսացող՝ 17.026.800 ՆՏ դրամ փուզանքի գումարը բռնագանձելու պահանջով:

ՆՏ վարչական դատարանի 11.03.2011թ. թիվ ՎԴ/2907/05/10 վճռով հայցը մասնակիորեն՝ 17.026.700 ՆՏ դրամի մասով բավարարվել է:

ՆՏ վարչական վերաքննիչ դատարանի 23.06.2011թ. որոշմամբ դիմողի վերաքննիչ բողոքը մերժվել է, և ՆՏ վարչական դատարանի 11.03.2011թ. թիվ ՎԴ/2907/05/10 վճիռը թողնվել է անփոփոխ:

ՆՏ վճռաբեկ դատարանի 10.08.2011թ. որոշմամբ դիմողի ներկայացուցչի վճռաբեկ բողոքը վերադարձվել է: Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին որոշմամբ ՆՏ վճռաբեկ դատարանը, հղում կատարելով ««Մելփես» ՍՊԸ-ն և Մեսրոպ Մովսիսյանն ընդդեմ Նայասրանի (գանգապ թիվ 32283/04)» գործով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի վճռում արտահայտված համապարասխան իրավական դիրքորոշմանը, ի թիվս այլնի, վերահաստատել է ՆՏ վարչական վերաքննիչ դատարանի 23.06.2011թ. որոշման մեջ արտահայտված հետևյալ իրավական դիրքորոշումը. «Կվյալ դեպքում «Նարկերի մասին» ՆՏ օրենքի 28-րդ հոդվածի 1-ին մասի կիրառումը պարասխանողի համար որեւէ անորոշություն չէր կարող առաջացնել, քանի որ թիվ 1100432 ակտը կազմվել է 28.11.2008թ., որից հետո երեսնօրյա ժամկետում չվճարելով դրանով առաջադրված փուզանքը՝ «Օլիմպ» արտադրական կոոպերատիվը դիմել է ՆՏ վարչական դատարան միայն 20.01.2009թ.: Այսինքն՝ պարասխանողը, դիմելով դատարան «Նարկերի մասին» ՆՏ օրենքի 28-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանված երեսնօրյա ժամկետի լրանալուց հետո, պետք է հստակ ակնկալեր, որ իր հայցի մերժման պարագայում վերջինիս առաջադրված փուզանքը կհամարվի կրկնապատկված: Վերոգրյալից հետևում է, որ ՆՏ վարչական դատարանը, պարասխանողից բռնագանձելով թիվ 1100432 ակտով առաջադրված փուզանքի կրկնապատկված գումարը, ոչ թե խախտել է ՆՏ Սահմանադրության 18-րդ և 19-րդ հոդվածներով, Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածով երաշխավորված՝ պարաս-

խանող կողմի դատական պաշտպանության իրավունքի արդյունավետ միջոցների իրավունքը, այլ գործել է «Նարկերի մասին» ՆՏ օրենքի 28-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջներին համահունչ»:

3. Դիմողը գտնում է, որ վիճարկվող նորմը հակասում է ՆՏ Սահմանադրության 18 եւ 19-րդ հոդվածներին:

Դիմողն իր դիրքորոշումը հիմնավորում է մասնավորապես նրանով, որ վարչական ակտին համաձայն չլինելու դեպքում դրա դեմ վիճարկման հայց ներկայացնելու համար ՆՏ վարչական դատարանության օրենսգրքի 71-րդ հոդվածը սահմանում է երկամսյա ժամկետ՝ վարչական ակտի ուժի մեջ մտնելու պահից: Մինչդեռ «Նարկերի մասին» ՆՏ օրենքի վիճարկվող դրույթը նախատեսում է, որ վարչական ակտով սահմանված փուլանքը ենթակա է վճարման երեսօրյա ժամկետում, իսկ չվճարելու դեպքում այն կրկնապարկվում է: Արդյունքում, ըստ դիմողի, անձը զրկվում է իր իրավունքների դատական պաշտպանության իրավունքից, քանի որ հնարավոր չէ կանխատեսել դատական քննության արդյունքները հայց հարուցելու պահին, եւ առկա է վրանգ, որ անձը «դատարան դիմելով ոչ թե ձեռնարկում է իրեն պաշտպանելու որեւէ քայլ, այլ ընդհակառակը՝ պարտվելու դեպքում կրում է կրկնակի փուլանքի վճարման պարտականություն»:

Օրենքի վիճարկվող դրույթի՝ Սահմանադրության 19-րդ հոդվածին հակասելու վերաբերյալ իր դիրքորոշումը դիմողը դարձյալ հիմնավորում է գործի դատական քննության արդյունքների անկանխատեսելիությամբ եւ պնդում, որ նման իրավիճակում անձի համար պարզ չէ, թե նա վճարելու է փուլանքի սահմանված գումարը, թե դրա կրկնապարհիկը, ինչը, ըստ դիմողի, չի կարող համարվել արդարության բոլոր պահանջների պահպանում:

Բացի վերոնշյալից, դիմողը պնդում է, որ վիճարկվող դրույթը զուրկ է նաեւ իրավական որոշակիությունից, քանի որ պարզ չէ, թե ինչպիսի եղանակով պետք է կրկնապարկվի փուլանքի գումարը, քանի որ գումարի կրկնապարկման առնչությամբ որեւէ առանձին վարչական ակտ չի ընդունվում: Օրենքի վիճարկվող դրույթի իրավական անորոշության վերաբերյալ իր դիրքորոշումը դիմողը հիմնավորում է նաեւ նրանով, որ վարչական գործի քննության ընթացքում վարչական մարմնի ներկայացուցիչն իր հայցադիմումում եւ դատարանում փված բացաբության մեջ փուլանքի կրկնապարկման իրավական հիմքի առնչությամբ օգրագործել է «օրենքի ուժով» եզրույթը, մինչդեռ, ըստ դիմողի, ՆՏ օրենսդրության մեջ նման եզրույթ նախատեսված չէ:

4. Պատասխանող կողմը՝ առարկելով դիմողի փաստարկները, գտնում է, որ օրենքի վիճարկվող դրույթը չի հակասում Նայաստանի Նանրապետության Սահմանադրությանը:

Պատասխանողն իր դիրքորոշումը հիմնավորում է նրանով, որ փուզանքի վճարումը որևէ կերպ չի կարող խոչընդոտել կամ սահմանափակել փվյալ կամ որևէ այլ հարցով սուբյեկտի՝ դատարան դիմելու գործընթացին:

Բացի դրանից, պատասխանողը՝ հղում կատարելով «Նարկերի մասին» ՆՏ օրենքի բաղկացուցիչ մաս հանդիսացող 1-ին հավելվածին, արձանագրում է, որ դատարանի կողմից դիմողի օգտին վճիռ կայացվելու դեպքում մուծված գումարը վերադարձվում է կամ հաշվանցվում է նրա հարկային այլ պարտավորությունների հաշվին:

5. Քննության առարկա սահմանադրաիրավական վեճի շրջանակներում ՆՏ սահմանադրական դատարանը կարելու է համարում արձանագրել, որ Նայաստանի Նանրապետությունը սահմանադրական մակարդակով երաշխավորելով փնտեսական գործունեության ազատությունն ու ազատ փնտեսական մրցակցությունը /հողված 8/, միաժամանակ սահմանադրական պահանջ է առաջադրում, որ՝ «Յուրաքանչյուր ոք պարտավոր է օրենքով սահմանված կարգով եւ չափով մուծել հարկեր, փուրքեր, կատարել պարտադիր այլ վճարումներ» /հողված 45/: Սահմանադրական նման իրավակարգավորումը երաշխիք է հանրային եւ մասնավոր շահերի ներդաշնակման, համապետական խնդիրների լուծման անհրաժեշտ նախադրյալների ստեղծման համար:

«Նարկերի մասին» ՆՏ օրենքի 28-րդ հոդվածն այն կարելու օրենսդրական երաշխիքներից մեկն է, որը կոչված է ապահովելու սահմանադրական նշված հավասարակշռությունն իրավունքի ու պարտականության միջեւ, բացառելու ակնհայտ ապօրինի ձեռնարկափրական գործունեությունը, արդյունավետ ու իրավաչափ պայքար մղելու սրվերային փնտեսության դեմ: Այդ մասին է վկայում նաեւ հիշյալ հոդվածի այն իրավադրույթը, համաձայն որի՝ «Սույն հոդվածով նախատեսված փուզանքները չեն կիրառվում, եթե խախտումները կատարվել են այն հաշվետու ժամանակաշրջանում, որի համար սահմանված կարգով հարկ վճարողի կողմից ներկայացված են հաշվապահական հաշվետվություններ /հայտարարագրեր/ կամ իրացման շրջանառությունից /համախառն եկամտից/ բխող հարկային պարտավորություններն արտացոլող՝ հարկային օրենսդրությամբ եւ հարկային հարաբերությունները կարգավորող մյուս իրավական ակտերով նախատեսված այլ

փաստաթղթերը»: Միանշանակ է, որ «Նարկերի մասին» ՆՏ օրենքի 28-րդ հոդվածով փուզանք նախատեսվում է բացառապես ակնհայտ իրավախախտման համար, երբ ոչ միայն ձեռնարկարհրական գործունեության առարկաները չեն գրանցվել, այլև դրա հետ կապված գործարքների հետքերն առկա չեն հաշվապահական ու հաշվետվական որևէ փաստաթղթում: Նման իրավակարգավորումը վերաբերում է ազատ շուկայական փոխանակման հարաբերությունների կայացման համար առավել վրանգավոր նշանակություն ունեցող իրավախախտմանը: Վեճի առարկա հոդվածի դրույթներն առաջին հերթին ունեն կանխարգելիչ բնույթ եւ ձեռնարկարհրական գործունեության սուբյեկտի համար միանգամայն կանխատեսելի են դարձնում ապօրինի գործունեության հետեւանքները: Իսկ փուզանքի սահմանված չափը՝ իրավախախտման բնույթից ու վրանգավորության աստիճանից ելնելով, հաշվի առնելով նաեւ սովորայնության դեմ առավել արդյունավետ պայքարի հրապարակությունը, կարող էր ավելի մեծ լինել: Սահմանադրական արդարադատության միջազգային պրակտիկայում նման փուզանքի չափը ճանաչվել է անհամաչափ ու Սահմանադրությանը հակասող այն դեպքում, երբ դրա մեծությունը սահմանվել է ձեռնարկարհրական գործունեության չգրանցված առարկաների ամբողջ արժեքի ու նույն մեծության փուզանքի գումարային չափով:

Ուշադրության է արժանի նաեւ այն հանգամանքը, որ քննության առարկա հոդվածով նախատեսված իրավակարգավորումը Նայասարանի Նանրապետությունում գործում է 1998 թվականից, հոդվածի իրավադրույթների հետագա փոփոխությունները իրավակարգավորման բնույթի ու բովանդակության էական վերանայումներ չեն նախատեսել: Քննության առարկա հիմնախնդրի շրջանակներում, թերեւս, կարելի է առանձնացնել 2001թ. դեկտեմբերի 14-ի ՆՕ-289 օրենքով կատարված փոփոխությունը, որով «Նարկերի մասին» ՆՏ օրենքի 28-րդ հոդվածում «փասանօրյա» բառը փոխարինվեց «երեսնօրյա» բառով՝ առավել նպաստավոր դարձնելով ձեռնարկարհրոջ համար իր պարտականությունների կատարումը:

6. Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ դիմողն իր դիմումում հիմնական շեշտադրումը կատարում է հարկային իրավահարաբերությունների շրջանակներում վարչական ակտերի կատարման կասեցման խնդրի վրա, սույն գործի շրջանակներում սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում օրենքի 28-րդ հոդվածի վիճարկվող դրույթը դիտարկել օրենքի նույն հոդվածի մյուս դրույթների

համարեքսպում՝ հաշվի առնելով հարկային իրավահարաբերությունների բնույթն ու առանձնահատկությունները:

Նարկային իրավահարաբերությունների հիմնական առանձնահատկություններից մեկն այն է, որ դիտարկվող իրավահարաբերությունները գտնվում են հանրային շահերի փիրույթում այնքանով, որքանով որ հարկերը, առանձին բացառություններով, ընդգրկված են պետական բյուջեի եկամուտների մասում եւ ուղղված են պետության գործառույթների բնականոն իրականացմանը:

Այս կապակցությամբ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ «Նարկերի մասին» ՏՏ օրենքի 28-րդ հոդվածը հանդիսանում է օրենսդրական երաշխիք ապօրինի ձեռնարկատիրական գործունեության կանխման, հարկային արդյունավետ վարչարարության իրականացման, ինչպես նաեւ փնտեսավարող սուբյեկտների կողմից հարկային պարտավորությունների բարեխիղճ կատարումն ապահովելու համար: Ընդ որում, հարկային պարտավորությունները, «Նարկերի մասին» ՏՏ օրենքի 16-րդ հոդվածին համապատասխան, ներառում են ինչպես հարկերի, այնպես էլ հարկային օրենսդրությունը եւ Նայասփանի Նանրապետությունում հարկային հարաբերությունները կարգավորող մյուս իրավական ակտերը խախտելու համար հաշվարկված՝ հարկային օրենսդրությամբ սահմանված **փուլերի եւ փուլանքների գումարների վճարումը:**

«Նարկերի մասին» ՏՏ օրենքի 28-րդ հոդվածի վիճարկվող դրույթն իր հերթին սրերծում է իրավական երաշխիք այդ հոդվածով նախատեսված փուլանքի վճարումը ողջամիտ ժամկետում ապահովելու համար:

Այդ, ինչպես նաեւ հարկային իրավահարաբերությունները հանրային շահերով պայմանավորված լինելու հանգամանքն են պարճառը, որ վարչական ակտերի արտադատական կարգով բողոքարկման դեպքում օրենսդիրը հարկային իրավահարաբերությունների շրջանակներում վարչական ակտերի կատարման կասեցումը թողել է **վարչական մարմնի հայեցողությանը** («Նարկերի մասին» ՏՏ օրենքի 37-րդ հոդված)՝ հիմք ընդունելով վարչական ակտի իրավաչափության կանխավարկածը: Այս փրամաբանությունն է դրված նաեւ «Վարչարարության հիմունքների եւ վարչական վարույթի մասին» ՏՏ օրենքի 74-րդ հոդվածի իրավակարգավորման հիմքում:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ բոլոր դեպքերում, անկախ նրանից, թե օրենսդիրը վարչական ակտերի կատարումը կասեցնելու ինչպիսի ինստիտուտ է նախատեսել՝ պարտադիր, թե հայեցողական կասեցման ինստիտուտ, ոչ օրենքի վիճարկվող դրույթը, ոչ էլ օրենքի ողջ 28-րդ հոդվածը չեն խոչընդոտում եւ չեն

կարող խոչընդոտել անձին վարչական ակտի իրավաչափության վիճարկման կապակցությամբ դիմել դատական պաշտպանության, եւ որեւէ անմիջական առնչություն չունեն դատական պաշտպանության եւ արդար դատաքննության իրավունքների հետ, քանի որ վերջիններս վերաբերում են դատավարական գործընթացներին, այլ ոչ թե անձին փուզանելու գործընթացին, իսկ օրենքի 28-րդ հոդվածը, ընդհակառակը, ամբողջությամբ վերաբերում է արարքը որպես հարկային իրավախախտում որակելուն եւ դրա հետեւանքով փուզանք սահմանելուն: Օրենքի վիճարկվող դրույթի եւ դատական պաշտպանության եւ արդար դատաքննության իրավունքների միջեւ պարճառահետեւանքային կապի բացակայության մասին է վկայում նաեւ այն, որ դիմողը փաստացիորեն իրացրել է իր դատական պաշտպանության իրավունքը: Ի դեպ, ՏՏ պետական եկամուտների կոմիտեի փյալներով վերջին երկու փարում գրանցվել է 2 հազարից ավելի նման իրավախախտում, որից մոտ երկու փոկոսի դեպքում խախտումն արձանագրող սփուզման ակտերը վարչական կամ դատական կարգով բողոքարկվել են, իսկ դրանց արդյունքում՝ անվավեր է ճանաչվել բողոքարկված սփուզման ակտերի ավելի քան 51 փոկոսը:

Սահմանադրական դատարանը միաժամանակ արձանագրում է, որ գործող իրավակարգավորման պայմաններում դատական պաշտպանության իրավունքի արդյունավետության ապահովման կարեւոր երաշխիքներ են սահմանված «Վարչարարության հիմունքների եւ վարչական վարույթի մասին» ՏՏ օրենքի 95, 96 եւ 97-րդ հոդվածներով, «Նարկային ծառայության մասին» ՏՏ օրենքի 44-րդ հոդվածով: Վերջիններս վերաբերում են վարչական մարմինների կողմից իրականացվող վարչարարության հետեւանքով անձանց պարճառված վնասի հարուցմանը: Այսինքն՝ բոլոր դեպքերում պետությունը երաշխավորում է անօրինական վարչական ակտի հետեւանքներով անձին պարճառված բացասական հետեւանքների ամբողջական վերացման հնարավորությունը: Նույնը վերաբերում է նաեւ վարչական ակտի՝ դատական կարգով բողոքարկման ոլորտին՝ հիմք ընդունելով «Նարկերի մասին» ՏՏ օրենքի բաղկացուցիչ մաս հանդիսացող 1-ին հավելվածը:

«Նարկերի մասին» ՏՏ օրենքի բաղկացուցիչ մաս հանդիսացող 1-ին հավելվածով սահմանված կարգի 2.1. կետի երկրորդ պարբերությունը սահմանում է «գերավճար» հասկացության հետեւյալ սահմանումը. «գերավճար՝ սահմանված կարգով հաշվարկվող որեւէ հարկային պարտավորության գումարից ավելի վճարված գումար, կամ պարտավորության բացակայության պայմաններում (ներառյալ՝ օրենքով չնախատեսված դեպքերում)՝ փյալ հարկատեսակի համապարասխան

գանձապետական հաշվին հարկ վճարողի կամ հարկ վճարողի անունից այլ անձի կողմից փաստացի փոխանցված (վճարված) գումար, **կամ դադարանի վճռով (կամ վճռի կատարման արդյունքում) հարկ վճարողին վերադարձման ենթակա գումար**, կամ հարկապետական պարտավորությանը գերազանցող գումարով այլ հարկապետականից փոխադրված հարկային մարմնի կողմից հաշվանցված գումար»:

Նաշվի առնելով վերոգրյալը եւ հիմք ընդունելով «Նարկային ծառայության մասին» ՏՏ օրենքի 44-րդ հոդվածի 1-ին մասը՝ սույն գործի քննության շրջանակներում սահմանադրական դադարանն արձանագրում է, որ փուզանք նշանակելու մասին վարչական ակտը դատական կարգով ոչ իրավաչափ ճանաչվելու դեպքում, գանձված փուզանքի գումարը, որպես գերավճար, **ենթակա է վերադարձման հարկ վճարողին:**

Սահմանադրական դադարանը հիմնավոր չի համարում նաեւ դիմողի դիրքորոշումը՝ կապված օրենքի վիճարկվող դրույթի իրավական անորոշության հետ, քանի որ, նախ՝ օրենքը հստակ սահմանել է փուզանքի գումարը երեսնօրյա ժամկետում չմուծելու դեպքում նշված գումարի կրկնապատկման կարգը, երկրորդ՝ նշված կարգը սահմանված է օրենքով, որպես համապատասխան վիճակը վրա հասնելու դեպքում ինքնաբերաբար, իրավունքի ուժով գործող կանոն եւ դրա համար լրացուցիչ չի պահանջվում համապատասխան վարչական ակտի ընդունում:

Սահմանադրական դադարանը հարկ է համարում արձանագրել, որ «Վարչարարության հիմունքների եւ վարչական վարույթի մասին» ՏՏ օրենքի 54, 78, 82, 84 եւ 85-րդ հոդվածները վերաբերում են համապատասխանաբար՝ վարչական ակտերի փաստակներին՝ գրավոր, բանավոր, այլ ձևի, վարչական ակտը հարկադրաբար ի կատար ածելու համար հարկադրանքի միջոցներին՝ փոխարինող գործողություն, փուզանք, անմիջական հարկադրանք, հարկադրանքի միջոցներ կիրառելու մասին գրավոր նախազգուշացնելուն՝ նշելով փուզանքի որոշակի չափը եւ հարկադրանքի միջոցները՝ միայն այդ միջոցների կիրառման մասին նախազգուշացմամբ սահմանված ժամկետում պարտավոր անձի կողմից համապատասխան պարտականությունը չկատարվելու դեպքում նշանակելուն: Այսինքն՝ պարտավոր անձի կողմից համապատասխան պարտականությունը չկատարվելու դեպքում հարկադրանքի միջոցներ նշանակելու համար օրենսդիրը սահմանել է դատավարական նորմեր՝ նախաբեսելով որոշակի ընթացակարգ:

Այս կապակցությամբ սահմանադրական դադարանը, հիմք ընդունելով իշխանության ճյուղերի համակարգում օրենսդիր իշխանության փեղը եւ դերը, նրա իրավա-

սությունները, գտնում է, որ օրենսդիրն ազար է վարչական իրավահարաբերությունների շրջանակներում սահմանելու պարտավոր անձի կողմից համապարասխան պարտականությունը չկատարվելու դեպքում հարկադրանքի միջոցներ նշանակելու վերաբերյալ ցանկացած իրավակարգավորում՝ կան նախատեսելով հարկադրանքի միջոցներ նշանակելու հատուկ ընթացակարգ, կան **անմիջականորեն** սահմանելով համապարասխան հարկադրանքի միջոցը՝ նախատեսելով այդպիսի միջոցի կիրառման դեպքը: Վերջին դեպքում հարկադրանքի միջոցը կիրառվում է օրենքի ուժով՝ առանց դրա համար որոշում կայացնելու հատուկ ընթացակարգերի:

Միևնույն ժամանակ, հիմք ընդունելով այն հանգամանքը, որ իրավախախտի նկատմամբ պուզանքի նշանակումը եւ նշանակված պուզանքը սահմանված ժամկետում չվճարելու դեպքում համապարասխան պուզանքի նշանակումը գտնվում են փոխկապակցվածության մեջ, արձանագրելով, որ՝ **ա/ օրենսդրությամբ սվյալ դեպքի համար նախատեսված է դատական պաշտպանության իրավունք, բ/ օրենսդրությամբ նախատեսված է պուզանք նշանակելու վերաբերյալ վարչական ակտի իրավաչափությունը վիճարկելիս եւ սվյալ անձի համար ցանկալի արդյունքի հասնելիս (երբ վարչական ակտը ճանաչվում է ոչ իրավաչափ) սվյալ անձի՝ պուզանքը սահմանված ժամկետում չվճարելու համար նախատեսված կրկնապարկված պուզանքը վճարելու պարտականությունից ազատվելու իրավական հնարավորությունը**, սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ օրենքի վիճարկվող դրույթով **անմիջականորեն** պուզանքի չափ սահմանելը՝ առանց հատուկ ընթացակարգ նախատեսելու, չի խոչընդոտում անձի դատական պաշտպանության եւ արդար դատաքնության իրավունքների իրականացմանը:

7. Սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում նաեւ օրենքի վիճարկվող դրույթը դիտարկել վարչական մարմինների հնարավոր կամայականությունների քեսանկյունից՝ հիմք ընդունելով վարչական ակտի օրինականության իրավաքանորեն հերքելիության կանխավարկածը, ինչպես նաեւ **ՏՏ Սահմանադրության 1-ին հոդվածով սահմանված՝ իրավական պետության սկզբունքի բաղադրաբարր հանդիսացող՝ անհիմն կերպով պարասխանաբվության չենթարկվելու սկզբունքը**: Այս կապակցությամբ, հիմք ընդունելով դիմողի դիրքորոշումները՝ սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում անդրադառնալ վարչական ակտերի **դատական կարգով** բողոքարկման դեպքում հարկային իրավահարաբերությունների շրջանակ-

ներում վարչական ակտի կատարումը կասեցնելու վերաբերյալ ՏՏ օրենսդրությամբ սահմանված իրավակարգավորմանը:

Այս կապակցությամբ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ եթե վարչական ակտերի արտադրական կարգով բողոքարկման դեպքում օրենսդիրը հստակորեն հայեցողություն է վերապահում վարչական բողոքը քննող վարչական մարմնին՝ վարչական մարմնի գործողությունը կասեցնելու հարցում, ապա վարչական ակտերի դատական բողոքարկման դեպքում վարչական ակտի կատարումը կասեցնելու հնարավորությունը կարող է ապահովվել հայցի ապահովման միջոցի ինստիտուտի կիրառմամբ:

Այսպես, ՏՏ վարչական դատավարության օրենսգրքի՝ «Նայցի ապահովումը» վերաբառությամբ 14-րդ գլխի՝ «Նայցի ապահովման հիմքերը եւ կարգը» վերաբառությամբ 88-րդ հոդվածի համաձայն՝ վարչական դատարանում գործերի քննության ընթացքում հայցի ապահովման միջոցների կիրառումն իրականացվում է Նայաստանի Նանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով սահմանված հիմքերով եւ կարգով:

ՏՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի՝ «Նայցի ապահովումը» վերաբառությամբ 14-րդ գլխի՝ «Նայցի ապահովման հիմքերը» վերաբառությամբ 97-րդ հոդվածի 1-ին եւ 2-րդ կետերի համաձայն՝ դատարանը, գործին մասնակցող անձի միջնորդությամբ կամ իր նախաձեռնությամբ, միջոցներ է ձեռնարկում հայցի ապահովման համար, եթե նման միջոցներ չձեռնարկելը կարող է անհնարին դարձնել կամ դժվարացնել դատական ակտի կատարումը կամ հանգեցնել վեճի առարկա հանդիսացող գույքի վիճակի վարթարացմանը:

ՏՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի նույն գլխի՝ «Նայցի ապահովման միջոցները» վերաբառությամբ 98-րդ հոդվածի 1-ին կետի 2-րդ ենթակետում, ի թիվս հայցի ապահովման այլ միջոցների, նախատեսված է պարասխանողին որոշակի գործողությունների կատարումն արգելելը:

ՏՏ վարչական դատավարության օրենսգրքի 2-րդ հոդվածի համաձայն՝ վարչական դատավարության կարգը սահմանվում է ՏՏ վարչական դատավարության օրենսգրքով եւ Նայաստանի Նանրապետության դատական օրենսգրքով, իսկ **ՏՏ վարչական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված դեպքերում՝** նաեւ Նայաստանի Նանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով՝ այնքանով, որքանով դրա նորմերն իրենց եությամբ կիրառելի են („mutatis mutandis“)

վարչական դատավարության նկատմամբ եւ չեն հակասում ՆՏ վարչական դատավարության օրենսգրքին եւ վարչական դատավարության էությանը:

ՆՏ վարչական դատավարության օրենսգրքի 2-րդ եւ 88-րդ հոդվածների համադրված վերլուծությունը վկայում է, որ խնդրո առարկա իրավիճակում բողոքարկվող վարչական ակտի կատարումը հնարավոր է կասեցնել *mutatis mutandis* սկզբունքով հայցի ապահովման միջոցները կիրառելով: Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ **իրավակիրառական պրակտիկան պետք է զարգանա այս ուղղությամբ**, եւ հայցի ապահովման միջոցների կիրառման իրավակարգավորման շրջանակներում յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում դատարանը, ելնելով գործի կոնկրետ հանգամանքներից, կարող է կասեցնել վիճարկվող վարչական ակտի կատարումը:

Սահմանադրական դատարանը, հաշվի առնելով բողոքարկվող վարչական ակտն անվավեր ճանաչելու դեպքում անձի խախտված իրավունքները վերականգնելուն ուղղված վերոհիշյալ համապատասխան օրենսդրական երաշխիքների առկայությունը, ինչպես արտադարական, այնպես էլ դատական կարգով բողոքարկման դեպքում վարչական ակտի կատարումը կասեցնելու հնարավորությունը՝ գտնում է, որ վիճարկվող իրավակարգավորումը հետապնդում է իրավաչափ նպատակ եւ համապատասխան երաշխիքների միջոցով ապահովում է հավասարակշռություն հարկային պարտավորության բարեխիղճ կատարումն ապահովելու նպատակի եւ անձի իրավական պաշտպանության իրավունքի արդյունավետ իրացման միջեւ:

Սահմանադրական դատարանը նաեւ արձանագրում է, որ «Նարկերի մասին» ՆՏ օրենքի 28-րդ հոդվածն էական փոփոխություն է կրել ՆՏ Ազգային ժողովի կողմից 2011թ. դեկտեմբերի 6-ին ընդունված նոր օրենքով, որի հավելված 4-ում նախատեսվում է նաեւ առաքվող կամ Կրեդիտի վերադարձի, ապրանքների փաստաթղթավորման եւ գրանցման /հաշվառման/ նոր կարգ:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Նայաստանի Նանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Նայաստանի Նանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 69-րդ հոդվածներով, Նայաստանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. «Նարկերի մասին» Նայասարանի Նանրապետության օրենքի 28-րդ հոդվածի 1-ին պարբերության վերջին նախադասությունը համապատասխանում է Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՆՈՂ

Գ. ՆԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

20 դեկտեմբերի 2011 թվականի
ՍԴՈ- 1007